

Bruxelles, den 30.9.2020
SWD(2020) 305 final

ARBEJDSDOKUMENT FRA KOMMISSIONENS TJENESTEGRENE

**Rapport om retsstatssituationen 2020
Landekapitlet om Estland**

Ledsagedokument til

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET,
DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG
REGIONSUDVALGET**

**Rapport om retsstatssituationen 2020
Retsstatssituationen i Den Europæiske Union**

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 302 final} - {SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} -
{SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} - {SWD(2020) 308 final} -
{SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} - {SWD(2020) 311 final} -
{SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} - {SWD(2020) 314 final} -
{SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} - {SWD(2020) 317 final} -
{SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

DA

DA

SAMMENDRAG

Det estiske retssystem er kendetegnet ved nogle af de mest avancerede informations- og kommunikationsteknologier, der anvendes af domstole. Disse teknologier giver domstolene en høj grad af tilgængelighed og fleksibilitet og har i øvrigt i høj grad bidraget til, at domstolene har kunnet fungere med relativt få afbrydelser under covid-19-pandemien. Den øverste domstol og retsvæsenets selvstyrende organer er involveret i de vigtigste aspekter af retssystemets forvaltning, navnlig hvad angår tildeling af menneskelige og finansielle ressourcer, og i udnævnelsen af dommere og andre aspekter af dommernes karriereforløb.

I Estland er de retlige og institutionelle rammer for bekæmpelse af korruption stort set på plads. Landet har etableret et effektivt netværk til håndtering af gennemførelsen af politikken for bekæmpelse af korruption. En ny strategi for bekæmpelse af korruption er under udarbejdelse. Alle ministerier er godt rustet til at koordinere korruptionsforebyggelse og sikre gennemførelsen af aktiviteterne i den nationale strategi for bekæmpelse af korruption inden for de relevante områder. Efterforskningen og retsforfølgelsen af korruptionsrelateret kriminalitet er effektiv, og ifølge anklagemyndigheden er budgetmidlerne tilfredsstillende. Der er indført bestemmelser til regulering af "svingdørsproblematikken". Lobbyaktiviteter er ikke reguleret ved lov, men et lovforslag er undervejs. Der er endnu ikke indført omfattende rammer for beskyttelse af whistleblowere. Estland har investeret kraftigt i e-læring for at støtte forebyggelsen af interessekonflikter for alle ansatte i den offentlige sektor.

De estiske retsregler om mediepluralisme er baseret på såvel forfatningsmæssige garantier som sektorspecifik lovgivning. Medietilsynsmyndigheden — tilsynsmyndigheden for forbrugerbeskyttelse og teknik (ECPTRA) — fungerer som en administrativ del af økonomiministeriet. Loven til gennemførelse af det reviderede direktiv om audiovisuelle medietjenester vil styrke myndighedens uafhængighed. Der er ikke sikret fuld gennemsigtighed med hensyn til medieejerskab, og der forventes vedtaget nye specifikke lovbestemmelser på området. Der er dog elektronisk adgang til generelle oplysninger om iværksætter og gratis adgang til oplysningerne i virksomhedsregistret. Rammerne for beskyttelse af journalister er omfattende, og flere retsakter indeholder foranstaltninger til beskyttelse af journalister.

Det estiske system for demokratisk kontrol og balance er veludviklet og omfatter en inkluderende proces for vedtagelse af love, som fortsat er under udvikling. Den øverste domstols kontrolkammer for forfatningsret udøver både forudgående og efterfølgende kontrol af forfatningsmæssigheden, bl.a. via en direkte forfatningsmæssig klage. Justitskansleren spiller en vigtig rolle i systemet for demokratisk kontrol og balance, og institutionens akkreditering med A-status i henhold til FN-principperne er i fuld gang (forsinket på grund af covid-19-pandemien).

I. RETSSYSTEMET

Det estiske domstolssystem består af tre niveauer: i første instans fire førsteinstansdomstole (behandler alle civile sager, straffesager og sager om mindre forseelser) og to forvaltningsdomstole, i anden instans to appeldomstole (prøvelse af afgørelser truffet af førsteinstansdomstolene og forvaltningsdomstolene) og i sidste instans den øverste domstol, som prøver retsafgørelser ved kassationsappel og desuden fungerer som forfatningsdomstol. Den øverste domstol forvalter selv sit budget og sin drift, mens domstolene i første og anden instans forvaltes af domstolsrådet og justitsministeriet i fællesskab. Domstolsrådet er et ikkepermanent organ, der bl.a. har beføjelser i relation til domstolsstrukturen og retsvæsenets ressourcer og deltager i drøftelserne om domstolenes forvaltning¹. Dommerne ved første- og andeninstansdomstolene udnævnes af landets præsident efter indstilling fra den øverste domstol i plenum (*en banc*). Anklagemyndigheden er en offentlig myndighed under justitsministeriet, som er uafhængig i varetagelsen af sine opgaver. Den ledes af rigsadvokaten, navnlig i forbindelse med udnævnelsen af offentlige anklagere og deres karriereforløb². Advokaterne i det estiske retssystem er medlem af det estiske advokatsamfund, som er en uafhængig, selvstyrende brancheorganisation.

Uafhængighed

Den øverste domstol og retsvæsenets øvrige selvstyrende organer spiller en vigtig rolle i forbindelse med udnævnelsen af dommere og andre afgørelser vedrørende retssystemet.

Den øverste domstol afholder udvælgelsesprøver, udvælger i plenum dommerkandidater til første- og andeninstansdomstolene og indstiller dem til landets præsident³. Dommerne ved den øverste domstol udnævnes af parlamentet (*Riigikogu*) efter indstilling fra den øverste domstols præsident, som forinden gennemgår udtalelserne fra den øverste domstol i plenum og domstolsrådet. Den øverste domstol i plenum yder bistand ved tilrettelæggelsen af arbejdet i de fem selvstyrende dommerorganer (domstolsrådet, rådet for uddannelse af dommere og anklagere, dommerundersøgelsesudvalget⁴, disciplinærkammeret⁵ og domstolenes etiske råd). Desuden vil dens kontrolkammer for forfatningsret behandle eventuelle begæringer om prøvelse af en afgørelse fra landets præsident om ikke at udnævne en indstillet dommerkandidat⁶. Det skal bemærkes, at præsidenten hidtil aldrig har afvist at

¹ Domstolsrådet består af den øverste domstols chefdommer, fem dommere valgt af den øverste domstol i plenum for tre år, to parlamentsmedlemmer (ex officio formanden for henholdsvis retsudvalget og forfatningsudvalget), en edsvoren advokat udpeget af advokatsamfundets bestyrelse, chefanklageren eller en af denne udpeget offentlig anklager og justitskansleren (ombudsmanden) eller en af denne udpeget repræsentant. Herudover deltager justitsministeren eller en af denne udpeget repræsentant i domstolsrådet, hvor vedkommende kan tage ordet, men ikke har stemmeret. Domstolsrådet er ikke et permanent organ, men træder sammen fire gange om året og afholder ekstraordinære samlinger efter behov.

² Figur 55-57, EU's resultatavle for retlige anliggender for 2019. Justitsministeriet fører tilsyn med anklagemyndigheden, men dette tilsyn vedrører ikke anklagemyndighedens virke i forbindelse med planlægningen af overvågning, forundersøgelser i straffesager og repræsentation af den offentlige anklagemyndighed i retten. Jf. § 9 i loven om anklagemyndigheden. Rigsadvokaten udpeges af regeringen efter indstilling fra justitsministeren. Regeringen gennemgår desuden udtalelsen fra parlamentets retsudvalg.

³ § 30 i loven om domstolene.

⁴ Dommerundersøgelsesudvalget består af ti medlemmer, som er valgt for fem år. Seks er dommere fra alle tre niveauer, én er jurist udpeget af det juridiske fakultet i Tartu, én er udpeget af justitsministeren, én er advokat og udpeget af advokatsamfundet, og én er offentlig anklager udpeget af rigsadvokaten. Jf. § 69 i loven om domstolene.

⁵ Se § 93, stk. 1, for oplysninger om kammerets sammensætning: fem dommere fra den øverste domstol, fem dommere fra appeldomstolene og fem dommere fra førsteinstansdomstolene.

⁶ Greco bemærkede, at den øverste domstol træffer afgørelse i plenum (19 dommere) i forbindelse med indstillinger vedrørende besættelse af dommerstillinger ved første- og andeninstansdomstolene, mens

udnævne en dommerkandidat. Kontrolkammeret for forfatningsret har derfor aldrig haft anledning til at prøve en afgørelse om ikkeudnævnelse af en dommerkandidat.

Graden af opfattelsen af retsvæsenets uafhængighed er middel blandt borgerne og dårlig blandt virksomhederne. 57 % af borgerne opfatter retsvæsenets uafhængighed som rimelig god eller meget god, hvilket er en stigning i forhold til 2019 efter en tidligere nedadgående tendens. Blandt virksomhederne opfattes uafhængigheden som dårlig (kun 39 % anser den for at være rimelig god eller meget god), og den er forblevet stabil efter en tidligere nedadgående tendens⁷. En anden virksomhedsundersøgelse (World Economic Forum), hvor opfattelsen af uafhængigheden i medlemsstaterne ligger over gennemsnittet, viser, at opfattelsen af retsvæsenets uafhængighed er blevet dårligere i de senere år⁸.

Domstolsrådet spiller en vigtig rolle med hensyn til fastlæggelsen af ressourcerne til retsvæsenet og bidrog til reaktionen på covid-19-pandemien. Domstolsrådet, et ikkepermanent organ, der primært består af dommere, spiller en vigtig rolle i forvaltningen af retssystemet. Det godkender bl.a. domstolsstrukturen, antallet af dommere ved hver ret og udnævnelse og afsættelse af retspræsidenter. Derudover afgiver det udtalelser om domstolenes budgetter og dommerkandidater til den øverste domstol. Domstolsrådet er ikke et permanent organ, men afholder fire ordinære samlinger og ekstraordinære samlinger efter behov. Det drøftede f.eks. retssystemets reaktion på covid-19-pandemien, herunder videreudviklingen af den elektroniske kommunikation ved domstolene for at holde dem operationelle⁹. Justitsministeriet yder organisatorisk støtte til domstolsrådet, men kan ikke blande sig i dets arbejde og beslutningstagning. Domstolsrådet skal godkende de fleste af de vigtige afgørelser, som justitsministeriet træffer vedrørende domstolene¹⁰. Det afgiver desuden udtalelser om finansielle og budgetmæssige spørgsmål samt om visse spørgsmål vedrørende menneskelige ressourcer¹¹. Det er navnlig involveret i tildelingen af midler til domstolene, idet det afgiver udtalelse om det forslag, som justitsministeriet udarbejder i samråd med retspræsidenterne. I forbindelse med domstolsrådets fremlæggelse af sine udtalelser om budgettet udarbejdes et kompromisforslag, hvor retsvæsenet inddrages fuldt ud.

Kvalitet

Informations- og kommunikationsteknologierne ved domstolene er avancerede og er under videreudvikling, så domstolene kan fungere gnidningsløst på trods af de

kontrolkammeret for forfatningsret, der er sammensat af ni dommere, fungerer som appelinstans. Ifølge Greco giver dette et problem med "strukturel upartiskhed", der er omhandlet i flere afgørelser fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Se GRECO Fourth Evaluation Round — Evaluation report, punkt 99. Se også GRECO Fourth Evaluation Round — Second Compliance Report, punkt 39-44.

⁷ Figur 44 og 46, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020.

⁸ Figur 48, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020. Graden af opfattelsen af retsvæsenets uafhængighed er kategoriseret som følger: meget dårlig (under 30 % af respondenterne opfatter retsvæsenets uafhængighed som rimelig god eller meget god), dårlig (30-39 %), middel (40-59 %), god (60-75 %), meget god (over 75 %).

⁹ Domstolsrådets anbefalinger om domstolenes organisation i nødsituationer.

¹⁰ Se §§ 39 og 41 i loven om domstolene: fastlæggelse af domstolenes stedlige kompetence, domstolenes opbygning, domstolenes og retsbygningernes placering, fastlæggelse af antallet af dommere ved domstolene og retsbygninger, udnævnelse og afskedigelse af retsformænd, afgørelse om, at en dommer fortsat skal kunne arbejde efter at have nået pensionsalderen, fastlæggelse af antallet af lægdommere, fastlæggelse af datasammensætningen i domstolenes informationssystem og proceduren for indgivelse heraf.

¹¹ Se §§ 39 og 41 i loven om domstolene: principperne for udarbejdelse af domstolenes årlige budgetter, overensstemmelse mellem de midler, der afsættes til domstolene i justitsministeriets budget, og principperne for udarbejdelse af domstolenes årlige budgetter, kandidater til en ledig stilling som dommer ved den øverste domstol, afskedigelse af en dommer af særlige grunde.

udfordringer, der er forbundet med covid-19. Estland er en af de medlemsstater, der klarer sig bedst, når det gælder brugen af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) til at forbedre adgangen til og den generelle kvalitet af landenes retssystemer¹². Domstolenes arbejde lettes ved hjælp af fire IKT-værktøjer: domstolenes informationssystem (CIS), offentlig elektronisk sagsbehandling (Public e-File), elektronisk sagsbehandling (e-File) og det nyindførte system for digitale retsregistre. CIS er domstolenes interne informationssystem, der anvendes af alle dommere og retsembedsmænd, og indeholder alle de dokumenter, der indgives til eller frembringes af en ret. Det fungerer endvidere som et miljø, hvor der kan oprettes retslige dokumenter med brugertilpassede skabeloner, indhentes oplysninger fra andre databaser og sendes retslige oplysninger til andre informationssystemer via den elektroniske sagsbehandling. CIS anvendes desuden til automatisk at fordele sagerne mellem dommerne¹³. Systemet for offentlig elektronisk sagsbehandling er det eksterne informationssystem, som giver parterne og deres repræsentanter mulighed for at deltage elektronisk i behandlingen af deres sag¹⁴. Med dette system kan borgerne indlede civile og forvaltningsretlige sager og holde øje med disse og sager om mindre forseelser samt indgive dokumenter, der skal behandles. Det er baseret på det elektroniske sagsbehandlingssystem, som kører informationssystemerne hos politi, anklagemyndighed, domstole og andre sagsbehandlende instanser sammen, og sikrer central udveksling af oplysninger om sager mellem sagsparterne og hurtig og papirløs dataudveksling. Formålet med systemet for offentlig elektronisk sagsbehandling er at stille oplysninger i systemet for elektronisk sagsbehandling til rådighed for sagsparter via internettet¹⁵. Det elektroniske sagsbehandlingssystem er et internt centralt informationssystem, der giver et detaljeret overblik over retssagernes forskellige faser. Det giver mulighed for samtidig udveksling af oplysninger mellem de forskellige parter i en sag¹⁶. Brugere af klientsystemerne kan kun se de data, der er relevante for deres tjenstlige forpligtelser¹⁷. Systemet for digitale retsregistre anvendes til at give dommere, deres assistenter¹⁸ og parterne i en sag¹⁹ et bedre og mere funktionelt overblik over og nemmere adgang til rettens registre. Dette IKT-værktøj giver brugerne adskillige muligheder for bedre at tilrettelægge og optimere de proceduremæssige skridt og processer ved domstolene²⁰. Som reaktion på covid-19-pandemien blev videreudviklingen og implementeringen af systemet for digitale retsregistre fremskyndet, hvilket gjorde det muligt for domstolene og anklagemyndigheden at fortsætte deres arbejde uden større afbrydelser.

¹² Figur 27-29, EU's resultattavle for retlige anliggender for 2020.

¹³ Input fra Estland til rapporten om retsstatssituationen 2020.

¹⁴ Systemet for offentlig elektronisk sagsbehandling giver adgang til civile og forvaltningsretlige sager, straffesager og sager om mindre forseelser. Det har ca. 5 000 brugere, der logger på systemet mindst én gang om ugen, og modtager dagligt 50 000 forespørgsler fra klientsystemerne.

¹⁵ Der findes yderligere oplysninger på <https://www.rik.ee/en/international/public-e-file>.

¹⁶ Der findes yderligere oplysninger på <https://www.rik.ee/en/international/e-file>.

¹⁷ F.eks. kan fængselsbetjente ikke få adgang til oplysninger om retssager.

¹⁸ Via CIS.

¹⁹ Via systemet for offentlig elektronisk sagsbehandling.

²⁰ Det skal bemærkes, at Kommissionen efter anmodning fra en medlemsstat kan bistå med skræddersyet ekspertviden via støtteprogrammet for strukturreformer for at hjælpe med at udforme og gennemføre vækstfremmende reformer. Estland har siden 2018 modtaget denne støtte til reformer i retssystemet. Da Estland er et af de mest digitaliserede lande i verden, herunder for så vidt angår e-tjenester i den offentlige sektor, har cyberkriminalitet sammenlignet med mindre digitaliserede lande potentielt stor indvirkning på Estlands stabilitet, økonomi og vækst. Støtten har til formål at udvikle effektive nationale enheder til bekæmpelse af cyberkriminalitet inden for politi, grænsepoliti, anklagemyndighed og domstole med henblik på at imødegå, efterforske og retsforfølge cybertrusler.

Effektivitet

Det estiske retssystem fungerer effektivt. I 2019 blev civile sager ved retten i første instans i gennemsnit afsluttet på 95 dage, mens straffesager i gennemsnit blev afsluttet på 226 dage i almindelige straffesager, 28 dage i forenklede straffesager og 46 dage i sager om mindre forseelser. Ved domstolene i første instans blev forvaltningsretlige sager i gennemsnit afsluttet på 123 dage²¹. Den gennemsnitlige behandlingstid for appelsager var på 162 dage i civile sager, 44 dage i straffesager og 197 dage i forvaltningsretlige sager. Varigheden af civile samt handels- og forvaltningsretlige sager er kortere end gennemsnittet (målt i gennemløbstid), og antallet af verserende sager er ofte et af de laveste i EU²². I disse sager ligger gennemførelsesprocenten på over 100 %, hvilket betyder, at domstolene er i stand til at håndtere antallet af indgående sager.

II. RAMME FOR BEKÆMPELSE AF KORRUPTION

Justitsministeriet er ansvarlig for udarbejdelsen af den nationale strategi for bekæmpelse af korruption og fører tilsyn med og koordinerer rapporteringen om handlingsplanen for strategien for bekæmpelse af korruption. Det særlige antikorrupsionsudvalg udøver parlamentarisk kontrol med gennemførelsen af korrupsionsbekæmpende foranstaltninger, og udvalget for overvågning af finansieringen af politiske partier holder øje med, hvordan de politiske partier finansieres. Det nationale kriminalpolitis kontor for korrupsionsrelateret kriminalitet er en specialenhed, der har ansvaret for at efterforske korrupsionssager, og den interne sikkerhedstjeneste har ansvaret for at efterforske korruption begået af højtstående statslige embedsmænd og højtstående lokale embedsmænd i seks større kommuner. Anklagemyndigheden fører tilsyn med og leder forundersøgelser i straffesager om korruption og repræsenterer den offentlige anklagemyndighed i retten.

Estland har opnået en score på 74/100 i Transparency Internationals Corruption Perceptions Index og er nr. 8 i EU og nr. 18 på verdensplan.²³ 60 % af respondenterne i den særlige Eurobarometerundersøgelse 2020 anser korruption for at være udbredt (EU-gennemsnit: 71 %) ²⁴, og 14 % føler sig personligt berørt af korruption i dagligdagen (EU-gennemsnit: 26 %). Inden for erhvervslivet anser 44 % af virksomhederne korruption for at være udbredt (EU-gennemsnit: 63 %), mens 9 % af virksomhederne mener, at korruption er et problem for deres forretningsførelse (EU-gennemsnit: 37 %). 37 % af respondenterne mener, at der finder tilstrækkelig vellykket retsforfølgelse sted til at afskrække folk fra korrupt adfærd (EU-gennemsnit: 36 %), mens 46 % af virksomhederne mener, at folk og virksomheder, der bliver taget for bestikkelse af en højtstående embedsmand, bliver behørigt straffet (EU-gennemsnit: 31 %) ²⁵.

En ny strategi for bekæmpelse af korruption er under udarbejdelse. Justitsministeriet (kriminalpolitiafdelingen) har ansvaret for at koordinere bekæmpelsen af korruption²⁶.

²¹ Input fra Estland til rapporten om retsstatssituationen 2020.

²² Figur 4-15, EU's resultattavle for retlige anliggender 2020.

²³ Transparency Internationals 2020-indeks.

²⁴ Særlig Eurobarometerundersøgelse 502 (2020).

²⁵ Flash Eurobarometer 482.

²⁶ Alle øvrige ministerier har en korrupsionsforebyggelseskoordinator, der er udnævnt til at lede gennemførelsen af politikken for bekæmpelse af korruption inden for ministeriernes kompetenceområder. Netværket afholder møder fire til fem gange om året og omfatter desuden repræsentanter fra politiet,

Justitsministeriet fører tilsyn med og koordinerer rapporteringen om handlingsplanen for strategien for bekæmpelse af korruption²⁷. Den nuværende strategi er ved at udløbe, idet den dækker perioden 2013-2020²⁸. En ny strategi er under udarbejdelse. Listen over højrisikosektorer er blevet omsat til prioriteter i strategien for bekæmpelse af korruption 2013-2020 og omfatter for øjeblikket sundheds- og uddannelsessektoren. Offentlige indkøb betragtes som et horisontalt korruptionsudsat område i forskellige sektorer.

Kompetencerne i forbindelse med forebyggelse og bekæmpelse af korruption er delt mellem forskellige institutioner. Anklagemyndigheden fører tilsyn med og leder forundersøgelser i straffesager om korruption og repræsenterer den offentlige anklagemyndighed i retten²⁹. Antallet af registrerede korruptionsforbrydelser faldt i 2019 med 81 % i forhold til 2018³⁰. Ca. 40 % af korruptionssagerne opstår lokalt³¹. Ifølge anklagemyndigheden opfattes budgetmidlerne som tilfredsstillende³². Kontoret for korruptionsrelateret kriminalitet under det nationale kriminalpoliti er den specialenhed, der er ansvarlig for efterforskning af korruptionssager. Kontorets arbejdsområder omfatter både forebyggelse og forundersøgelser af strafbare handlinger under anklagemyndighedens tilsyn og ledelse og behandling af mindre forseelser i korruptionssager³³. Derudover har den interne sikkerhedstjeneste kompetence med hensyn til forundersøgelser af strafbare handlinger og behandling af mindre forseelser i korruptionssager. Hvert ministerium har en embedsmand, der koordinerer korruptionsforebyggelse og sikrer gennemførelsen af aktiviteterne i den nationale strategi for bekæmpelse af korruption inden for de relevante områder. Korruptionsforebyggelseskoordinatorerne aflægger endvidere rapport til de respektive ministre, hvis der opstår mistanke om eller risiko for korruption. Når der foreligger bevis for korruption, rapporterer de dette til politiet³⁴. Det særlige parlamentariske antikorrupsionsudvalg udøver parlamentarisk kontrol med gennemførelsen af foranstaltninger til bekæmpelse af korruption og drøfter og vurderer de potentielle tilfælde af korruption, der involverer embedsmænd, som er fastlagt i loven om bekæmpelse af korruption³⁵. Udvalget for overvågning af finansieringen af politiske partier fører tilsyn med finansieringen af de

civilsamfundet, parlamentet, statsrevisionen og andre interessenter. Budgettet til koordinering af bekæmpelsen af korruption er på 7 000-15 000 EUR for antikorrupsionsprojekter ud over de løbende personaleomkostninger.

²⁷ Den estiske regerings strategi for bekæmpelse af korruption 2013.

²⁸ Korruptsioonivastase strateegia aastateks 2013-2020" rakendusplaan aastateks 2017-2020.

²⁹ Anklagemyndighedens budget for 2020 er på 15 159 770 EUR, hvilket svarer til en stigning på 763 801 EUR i forhold til 2019.

³⁰ Justitsministeriet, Criminality in Estonia — 2019, Corruption. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevusestatistika/korruptsioon.html>.

³¹ Justitsministeriet, Recorded crimes 2003-2018, Tallinn, 2019.

³² Anklagemyndighedens budget for 2020 er på 15 159 770 EUR, hvilket svarer til en stigning på 763 801 EUR i forhold til 2019. Forklarende bemærkninger til 2020-statsbudgettet. <https://www.riigikogu.ee/download/52fab2ca-9670-4add-8347-4c880a647a63>.

³³ I 2019 havde kontoret 33 ansatte. Kontorets budget var i 2019 på 1 156 132 EUR. Se også <https://www.politsei.ee/files/Korruptsioon/Trykised/korruptsioonsisu2017engnett.pdf?18996834f6>.

³⁴ Ministeriernes kontaktpersoner vedrørende forebyggelse af korruption, Korruptsioon.ee, <https://www.korruptsioon.ee/en/anti-corruption-activity/corruption-prevention-contacts-ministries>.

³⁵ Udvalget er sammensat af fem parlamentsmedlemmer og to fastansatte embedsmænd. Det fører tilsyn med overholdelsen af de restriktioner, som medlemmerne af parlamentet (*Riigikogu*) er underlagt, og gennemgår deres indberetninger af aktiver, forelægger parlamentet en årlig oversigt over sine aktiviteter, fører parlamentarisk tilsyn med foranstaltninger til bekæmpelse af korruption, herunder møder med offentlige instanser, retshåndhævende myndigheder, såsom det interne sikkerhedspoliti, det nationale kriminalpoliti og anklagemyndigheden, med henblik på indsamling af oplysninger. Det særlige udvalg kan indkalde personer og anmode om oplysninger og dokumenter med henblik på inspektion. Det kan desuden stille forslag om lovændringer. Der findes yderligere oplysninger om det særlige antikorrupsionsudvalgs aktiviteter på <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/anti-corruption-select-committee/>.

politiske partier og holder øje med, at politiske partiers, valgkoalitioners og uafhængige valgkandidaters økonomiske midler opnås og anvendes på lovlig vis³⁶.

Der findes ingen omfattende regler for beskyttelse af whistleblowere. De ændringer, der i 2013 blev foretaget i loven om bekæmpelse af korruption, forbyder embedsmænd at skjule korruption og pålægger myndighederne at beskytte fortroligheden af oplysninger fra whistleblowere i god tro. De regulerer imidlertid kun den offentlige og ikke den private sektor.

Lobbyvirksomhed er ikke reguleret. Der findes ingen fast lovramme eller regulering af lobbyvirksomhed. Greco anbefalede, at der vedtages regler for kontakten mellem lobbyister og personer, som udøver de øverste administrative funktioner, og at denne kontakt gøres offentligt tilgængelig³⁷. Regeringen er i færd med at udarbejde et lovforslag om lobbyvirksomhed for offentlige embedsmænd, der arbejder inden for den udøvende magt.

Der har været en vis debat om, hvorvidt ledere af statsejede virksomheder skal give offentligheden indblik i deres økonomiske interesser. Hvad angår indberetningen af aktiver har loven om bekæmpelse af korruption, der blev vedtaget i 2013, skærpet parlamentets særlige antikorrupsionsudvalgs beføjelser³⁸. Forbedringerne indebærer bl.a., at der skal indberettes en større mængde data, og udvider udvalgets beføjelser og rettigheder. På grundlag af den reviderede lov blev der i 2014 oprettet et elektronisk register over indberetning af økonomiske interesser. Disse er — i modsætning til statsejede virksomheders økonomiske interesser — allerede offentligt tilgængelige og derfor også underlagt offentlig kontrol, herunder gennem medierne. Systemet til indberetning af aktiver og økonomiske interesser, der blev indført i 2014, giver alle indberettende embedsmænd mulighed for at anvende en allerede udfyldt formular og indberette oplysningerne elektronisk. De indberettede oplysninger er tilgængelige for offentligheden i tre år fra indberetningsdatoen³⁹.

Der er indført bestemmelser til regulering af "svingdørsproblematikken". Tjenestemandsloven indeholder bestemmelser om, at en embedsmand, der afskediges, ikke i det år, der følger efter afskedigelsen, kan blive tilknyttet⁴⁰ en privatretlig juridisk person, som embedsmanden har udøvet direkte eller konstant tilsyn med i det forgangne år.

³⁶ Udvalget består af medlemmer, som er udpeget af de politiske partier, der er repræsenteret i *Riigikogu*, samt repræsentanter for justitskansleren, rigsrevisionen og den nationale valgkomité. Udvalgets medlemmer er uafhængige og repræsenterer ikke de udpegende organisationers interesser og holdninger.

³⁷ GRECO Fifth Evaluation Round — Evaluation Report, anbefaling v.: "at der fastsættes regler for i) kontakt mellem personer, som udøver de øverste administrative funktioner, og lobbyister/tredjeparter, der søger at påvirke den offentlige beslutningsproces, og ii) offentliggørelse af sådan kontakt og de drøftede emner."

³⁸ Lov om bekæmpelse af korruption. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521082014007/consolide>. (pr. 22.9.2014).

³⁹ GRECO Fourth Evaluation Round — Compliance Report.

⁴⁰ En person, som er "tilknyttet", skal i denne forbindelse forstås som en juridisk person, i hvilken mindst 1/10 af andelene eller retten til at erhverve andele tilfalder en embedsmand eller en til denne tilknyttede person, og en juridisk person, i hvilken embedsmanden eller et medlem af dennes familie er medlem af ledelses- eller kontrolorganet.

III. MEDIEPLURALISME

I Estland er ytringsfriheden og retten til aktindsigt retligt og formelt beskyttet i forfatningen⁴¹. Sekundær lovgivning sikrer udtrykkeligt journalisters ret til at beskytte deres kilder og fremmer mediefriheden i radio- og tv-sektoren⁴². Retten til information er udtrykkeligt anerkendt i forfatningen, i loven om information af offentligheden⁴³ og i loven om beskyttelse af personoplysninger^{44, 45}.

En reform skal efter planen styrke uafhængigheden af medietilsynsmyndigheden — tilsynsmyndigheden for forbrugerbeskyttelse og teknik (ECPTRA). ECPTRA er en statslig organisation, der blev oprettet i 2019 ved sammenlægning af forbrugerbeskyttelsesnævnet og den tekniske reguleringsmyndighed. Myndigheden drives som en administrativ del af økonomi- og kommunikationsministeriet. Ændringerne til gennemførelse af det reviderede direktiv om audiovisuelle medietjenester⁴⁶ har til formål at ændre ECPTRA's opgaver, beføjelser og kompetencer. Som meddelt af de estiske myndigheder vil de også definere ECPTRA's status som en uafhængig myndighed i overensstemmelse med direktivet om audiovisuelle medietjenesters krav om uafhængighed⁴⁷.

Det estiske presseråd (*Pressinõukogu*) er et frivilligt selvregulerende organ. Det har til opgave at behandle klager fra offentligheden vedrørende indhold i pressen, på onlineportaler med journalistisk indhold og på offentlige radio- og tv-stationer. Presserådet har ti medlemmer, seks fra mediesektoren og fire lægmedlemmer fra andre sektorer end mediebranchen, samt en roterende formand. Organet er oprettet af Estlands presseforbund⁴⁸.

Der findes i øjeblikket ingen specifikke lovbestemmelser om offentliggørelse af oplysninger om ejerskab. Der er dog elektronisk adgang til generelle oplysninger om iværksætteri og gratis adgang til oplysninger i virksomhedsregistret⁴⁹. Manglen på oplysninger om medieejerskab har givet anledning til en vis bekymring⁵⁰. Det nuværende lovforslag til gennemførelse af direktivet om audiovisuelle medietjenester indeholder imidlertid en ny bestemmelse om offentligt tilgængelige data vedrørende strukturen og gennemskuelligheden af medieejerskab, som er baseret på den relevante bestemmelse i direktivet om audiovisuelle medietjenester⁵¹. Oplysninger om medieselskabernes faktiske ejerskab er i øjeblikket ikke altid offentligt tilgængelige. Derfor anså observatoriet for mediepluralisme i 2020 (MPM 2020) situationen omkring gennemskuelligheden af medieejerskab i Estland for at udgøre en mellemstor risiko. Samtidig udgør indikatoren for

⁴¹ Afsnit 44-46, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521052015001/consolide>.

⁴² §§ 15 og 13 i loven om medietjenester, se: www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013019/consolide.

⁴³ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514112013001/consolide>.

⁴⁴ Lov om beskyttelse af personoplysninger (*Isikuandmete kaitse seadus*), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523012019001/consolide>.

⁴⁵ I 2020 var Estland placeret som nr. 14 i Journalister uden Grænsers internationale pressefrihedsindeks.

⁴⁶ Forslaget om lovændring til gennemførelse af direktivet om audiovisuelle medietjenester (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2018/1808 af 14. november 2018 om ændring af direktiv 2010/13/EU) har været igennem den interinstitutionelle høring og vil blive forelagt regeringen til godkendelse i august. Det vil blive drøftet i parlamentet i september.

⁴⁷ Artikel 30 i direktivet om audiovisuelle medietjenester.

⁴⁸ Estlands presseforbunds websted (*Eesti Ajalehtede Liit*) om det estiske presseråd (*Pressinõukogu*), <http://vana.meedialiit.ee/pressinoukogu/index-eng.html>.

⁴⁹ Virksomhedsregistret kan findes her: <https://www.rik.ee/en/e-business-register>.

⁵⁰ Oplysninger indhentet i forbindelse med landebesøget og høringsprocessen i forbindelse med rapportens udarbejdelse.

⁵¹ Artikel 5 i direktivet om audiovisuelle medietjenester.

markedspluralitet en høj risiko på grund af medieejerskabets tiltagende horisontale og vertikale koncentration. Dette gælder især de regionale medier, som har en stærk tradition i landet. Det Europæiske Center for Presse- og Mediefriheds undersøgelsesmission i 2018 pegede på mediekoncentrationen som et potentielt problem⁵². Med hensyn til de lokale medier fremhævede MPM 2020, at mediernes politiske uafhængighed udgjorde en mellemstor risiko som følge af manglen på regler til regulering af interessekonflikter mellem medieejere, beslutningstagere og politikere⁵³.

Retten til information er anerkendt i forfatningen, og loven om information af offentligheden regulerer borgernes ret til adgang til oplysninger, som de offentlige myndigheder er i besiddelse af. Som interessenter har påpeget over for Kommissionen⁵⁴, og som observatoriet for mediepluralisme har nævnt, er borgerne imidlertid af den opfattelse, at den offentlige forvaltning i visse tilfælde har tendens til at nægte borgerne adgang til oplysninger.

Rammerne for beskyttelse af journalister er omfattende. De bygger på ytringsfriheden, der udtrykkeligt er anerkendt i den estiske forfatning og loven om medietjenester. Denne lov indeholder en bestemmelse om beskyttelse af informationskilder. Derudover indeholder strafferetsplejelovent foranstaltninger til beskyttelse af journalister⁵⁵. Ikke desto mindre kan visse særlige tilfælde af injurier straffes med fængsel⁵⁶. Analysen i MPM 2020 af indikatoren for journalisternes arbejde, standarder og beskyttelse påviser en lav risiko. Ikke desto mindre har indblanding i undersøgende journalisters arbejde vakt bekymring i den senere tid⁵⁷. I 2019 og 2020 offentliggjorde Europarådets platform til fremme af beskyttelse af journalistik og journalisters sikkerhed ingen relevante varsler vedrørende Estland⁵⁸. I 2020 blev der offentliggjort ét varsel om påstået indskrænkning af mediefriheden. Sagen vedrørte imidlertid anvendelsen af økonomiske sanktioner udstedt på EU-plan, hvilket Kommissionen bekræftede i sin udtalelse af 19. juni 2020⁵⁹.

⁵² Fælles EFJ-ECPMF-mission til de baltiske lande 2018, https://adobeindd.com/view/publications/c17c50d1-7733-41c3-b0fd-de8de57e8d9a/alnr/publication-web-resources/pdf/FFM_Baltics_cc.pdf.

⁵³ Disse resultater blev bekræftet af de oplysninger, der blev indhentet i forbindelse med landebesøget.

⁵⁴ Oplysninger indhentet i forbindelse med landebesøget.

⁵⁵ Afsnit 72 i strafferetsplejelovent — <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>.

⁵⁶ Decriminalisation of Defamation, https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf.

Det er kun meget særlige tilfælde af injurier mod en bestemt gruppe personer, som kan straffes med fængsel (personer, der nyder international immunitet, § 247; repræsentanter for staten, § 275; dommere/domstole, § 305 i straffeloven).

⁵⁷ "Journalister uden Grænser er dybt bekymret over den uafhængige journalistiks fremtid i Estland, eftersom stort set samtlige undersøgende journalister og meningsredaktører i de seneste uger har forladt Postimees, landets førende dagblad, med den begrundelse, at de ikke længere har tillid til ledelsen. RSF gav allerede udtryk for sin bekymring over Linnamäes kontrol med Postimees i april 2019, hvor dagbladets journalister oplyste, at de havde været under forskellige former for pres til at dække begivenheder i tilknytning til hans anden lange liste over forretningsinteresser", januar 2020, <https://rsf.org/en/news/does-crisis-leading-daily-mean-end-investigative-journalism-estonia>.

⁵⁸ Europarådet, platform til fremme af beskyttelse af journalistik og journalisters sikkerhed.

⁵⁹ Europarådet, platform til fremme af beskyttelse af journalistik og journalisters sikkerhed, den estiske regerings svar til platformen vedrørende det russiske statslige nyhedsagentur Sputnik. Den 19. juni vedtog Kommissionen en udtalelse om indførelse af økonomiske sanktioner under henvisning til Rådets forordning (EU) nr. 269/2014, i henhold til hvilken Estland lovligt har indført økonomiske sanktioner mod Rossiya Segodnya (Sputnik Estland). Se udtalelse om indførelse af økonomiske sanktioner under henvisning til Rådets forordning (EU) nr. 269/2014, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/200619-opinion-financial-sanctions_en.pdf.

IV. ANDRE INSTITUTIONELLE SPØRGSMAÅL VEDRØRENDE DEN DEMOKRATISKE KONTROL OG BALANCE

Estland er en parlamentarisk republik med et etkammerparlament, hvor den øverste domstols kontrolkammer for forfatningsret kan foretage en efterfølgende kontrol af forfatningsmæssigheden, herunder på visse betingelser på grundlag af en forfatningsmæssig klage. Ud over retssystemet spiller også justitskansleren (ombudsmanden) en rolle i systemet for demokratisk kontrol og balance. Inddragelsen af borgere og interessenter understøttes af avanceret informations- og kommunikationsteknologi.

Et nyt lovgivningsmiljø og lovgivningsmæssige retningslinjer er under udarbejdelse for yderligere at forbedre brugervenligheden og inddragelsen af borgere og interessenter. Udarbejdelsen af lovgivning er underlagt reglerne for god lovgivningspraksis og -udarbejdelse⁶⁰. Processen indledes generelt med udarbejdelsen af en "lovgivningsmæssig hensigt", som indeholder detaljerede oplysninger om det behandlede emne, den potentielle målgruppe, en analyse af den aktuelle situation og de nuværende politiske løsningsmodeller samt de potentielle virkninger af en eventuel foranstaltning⁶¹. Ministerierne skal identificere de interessenter, der skal inddrages, så tidligt som muligt og senest i forbindelse med udarbejdelsen af den lovgivningsmæssige hensigt eller af et forslag om udarbejdelse af en udviklingsplan. Interessenterne skal høres i mindst to faser: ved afgørelsen af, om der skal udarbejdes et lovforslag (hensigt), og når lovforslaget er udarbejdet, inden det forelægges parlamentet. Alle lovforslag, lovgivningsmæssige hensigter, forslag om udarbejdelse af en udviklingsplan eller andre potentielt væsentlige spørgsmål offentliggøres i informationssystemet for politik EIS (*Eelnõude infosüsteem*) med henblik på høring. Interessenterne kan også inddrages direkte ved anmodninger om input. Justitsministeriet arbejder på et projekt, der har til formål at skabe et nyt og mere brugervenligt lovgivningsmiljø med innovative metoder til bedre og mere inklusiv lovgivningsudarbejdelse. Et udkast til 2030-retningslinjer for udvikling af lovgivningspolitikken er under behandling i parlamentet med det formål at aktualisere standarden for god lovgivningspolitik og skal fungere som rettesnor for den politiske beslutningstagning, herunder med hensyn til samarbejdet med interessenterne.

Forfatningsmæssig kontrol udøves af den øverste domstols kammer for forfatningskontrol. Den øverste domstol er både domstol i tredje instans og forfatningsdomstol. Kontrolkammeret for forfatningskontrol kontrollerer forfatningsmæssigheden af love og anden almenlydig lovgivning i overensstemmelse med loven om forfatningsdomstolen⁶². Domstolene, landets præsident, justitskansleren, de lokale myndigheder og parlamentet kan indlede forskellige former for sager til kontrol af forfatningsmæssigheden. Præsidenten kan indgive en begæring om, at en retsakt, som under andenbehandlingen er vedtaget af parlamentet uden ændringer trods præsidentens oprindelige afvisning af at kundgøre retsakten, erklæres forfatningsstridig (forudgående kontrol af forfatningsmæssigheden). Også justitskansleren (ombudsmanden) spiller en central rolle i den forfatningsmæssige kontrol af lovene, navnlig i kraft af dennes ret til at indlede efterfølgende abstrakt kontrol af forfatningsmæssigheden⁶³. I overensstemmelse med den øverste domstols retspraksis giver domstolen i visse undtagelsestilfælde sagsøgere mulighed for at indgive

⁶⁰ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508012015003/consolide>.

⁶¹ Borgerne har gratis adgang til alle disse dokumenter via informationssystemet for lovforslag og politik (*Eelnõude infosüsteem* eller EIS, findes på <http://eelnoud.valitsus.ee/main#ANx6shIc>).

⁶² Hele loven findes på <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512122019006/consolide>.

⁶³ Artikel 6 i loven om forfatningsdomstolen.

individuelle klager direkte til den øverste domstol, inden retsmidlerne ved de lavere instanser er udtømt, nemlig i situationer, hvor der ikke findes effektive retsmidler til beskyttelse af sagsøgernes grundlæggende rettigheder⁶⁴.

Ændringer har udvidet justitskanslerens (ombudsmandens) mandat. Kansleren er et ikkeakkrediteret associeret medlem af det europæiske netværk af nationale menneskerettighedsinstitutioner. I januar 2019 trådte ny lovgivning⁶⁵ om institutionen i kraft, som udvidede dens mandat, så den kan fungere som national menneskerettighedsinstitution i Estland. Justitskansleren har et bredt og stærkt mandat, herunder som den nationale forebyggende mekanisme i henhold til FN's konvention om tortur og den nationale overvågningsmekanisme i henhold til FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Den fungerer desuden som ombudsmand for børn. Kansleren søgte for nylig om akkreditering hos den globale alliance af nationale menneskerettighedsinstitutioner, og akkrediteringsprocessen er i gang.⁶⁶

Estland erklærede national nødretstilstand i forbindelse med covid-19-pandemien. Den 12. marts 2020 erklærede den estiske regering national nødretstilstand og udnævnte premierministeren til leder af nødretstilstanden. Den 20. marts 2020 underrettede den i henhold til fravigelsesklausulen i artikel 15 i den europæiske menneskerettighedskonvention Europarådet om, at nogle af de foranstaltninger, der blev truffet for at beskytte folkesundheden, kunne indebære en fravigelse fra visse af Estlands forpligtelser i henhold til konventionen. Bekendtgørelser fra premierministeren (som leder af nødretstilstanden) kunne prøves ved forvaltningsdomstolen (men var ikke underlagt parlamentets eller præsidentens kontrol). Nødretstilstanden blev ophævet den 18. maj 2020 (og det samme gjorde fravigelsen i henhold til konventionens artikel 15).

En ny udviklingsplan for civilsamfundet for 2021-2030 er under udarbejdelse. Med udgangspunkt i det estiske koncept for udvikling af civilsamfundet fremmer regeringen civilsamfundet via udviklingsplanen for civilsamfundet for 2015-2020⁶⁷. Siden 2018 har indenrigsministeriet ledet processen med udarbejdelse af en ny udviklingsplan for civilsamfundet for 2021-2030 i samarbejde med og med aktiv inddragelse af interessenter, herunder de paraplyorganisationer, der repræsenterer civilsamfundsorganisationerne i Estland. Denne proces har omfattet arbejdsgruppemøder og høringer af interessenter i de forskellige estiske regioner⁶⁸. Civilsamfundets råderum i Estland anses for at være åbent⁶⁹.

⁶⁴ Dom afsagt af den øverste domstol i plenum, 3-1-3-10-02, 17.3.2003.

⁶⁵ Se ændringerne fra januar 2019 af loven om justitskansleren.

⁶⁶ Akkrediteringen med A-status i henhold til FN's Parisprincipper, der var planlagt til marts 2020, er blevet udsat som følge af covid-19-pandemien. Se også ENNHRI, The rule of law in the European Union, Reports from national human rights institutions, s. 73.

⁶⁷ https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf.

⁶⁸ Input fra Estland til rapporten om retsstatssituationen 2020.

⁶⁹ Se CIVICUS' rating, som er en skala med fem kategorier: åben, indsnævret, obstrueret, undertrykt og lukket.

Bilag: Liste over kilder i alfabetisk rækkefølge *

* Listen over indkomne bidrag i forbindelse med høringen om rapporten om retsstatssituationen 2020 kan findes på (COM-websted).

Anti-corruption Select Committee, websted. <https://www.riigikogu.ee/en/parliament-of-estonia/committees/anti-corruption-select-committee/>.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2020), 2020 Media pluralism monitor. <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

Centre of Registers and Information Systems, e-Business Register, websted. <https://www.rik.ee/en/e-business-register>.

Centre of Registers and Information Systems, e-File, websted. <https://www.rik.ee/en/international/e-file>.

CIVICUS Monitor: Tracking Civic Space: Estonia. <https://monitor.civicus.org/country/estonia/>.

Council for Administration of Justice (2020), Recommendations of the Council for Administration of Courts for organising the administration of justice during emergency situation. <https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/KHN%20recommendations.docx.pdf>.

Den estiske regering (2013), Anti-corruption strategy for 2013-2020. https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/korruptsioonivas_tane_strategia_2013-2020_1.pdf.

Den estiske regering (2020), Implementation plan of the Anti-corruption strategy for 2013-2020 for 2017-2020. https://www.korruptsioon.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/lisa_2_rakendus_plaan_2018-2020.pdf.

Den estiske regering (2020), Input til rapporten om retsstatssituationen 2020.

Den estiske regering, Policy information system. <http://eelvoud.valitsus.ee/main#ANx6shIc>.

Estlands øverste domstol, dom af 17.3.2003, 3-1-3-10-02. <https://www.riigikohus.ee/en/constitutional-judgment-3-1-3-10-02>

Estlands udviklingsplan for civilsamfundet for 2015-2020, https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/estonian_cs_dev_plan_2015-2020_extract.pdf.

Europa-Kommissionen (2019, 2020), EU's resultattavle for retlige anliggender.

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/1937 af 23. oktober 2019 om beskyttelse af personer, der indberetter overtrædelser af EU-retten, L 305/17.

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/13/EU af 10. marts 2010 om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester (direktiv om audiovisuelle medietjenester), L 95/1.

Europarådet, Platform to Promote the Protection of Journalism and Safety of Journalists (2020), den estiske regerings svar til platformen vedrørende det russiske statslige nyhedsagentur Sputnik. <https://rm.coe.int/estonia-reply-en-sputnik-24january2020/168099922f>.

Europarådet, Platform to Promote the Protection of Journalism and Safety of Journalists, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/the-platform>.

European Network of National Human Rights Institutions — ENNHRI (2020), The rule of law in the European Union: Reports from national human rights institutions.

Generaldirektoratet for Kommunikation (2020), Flash Eurobarometer 482: Businesses' attitudes towards corruption in the EU.

- Generaldirektoratet for Kommunikation (2020), Special Eurobarometer 502: Corruption.
- GRECO (2013), Fourth Evaluation Round — Evaluation Report on Estonia on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors.
- GRECO (2015), Fourth Evaluation Round — Compliance Report on Estonia on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors.
- GRECO (2017), Fourth Evaluation Round — Second Compliance Report on Estonia on corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors.
- GRECO (2018), Fifth Evaluation Round — Evaluation Report on Estonia on preventing corruption and promoting integrity in central governments (top executive functions) and law enforcement agencies.
- Journalister uden Grænser (2020), Does crisis at leading daily mean end to investigative journalism in Estonia? <https://rsf.org/en/news/does-crisis-leading-daily-mean-end-investigative-journalism-estonia>.
- Justitsministeriet (2019), Criminology in Estonia — 2019. <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/korruptsioon.html>.
- Justitsministeriet (2019), Recorded crimes 2003-2018. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/registreeritud_kuriteod_2003-2018.xlsx.
- Justitsministeriet (2020), Estonian anti-corruption and conflicts of interests e-training — YouTube web page. <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5JI001vz8bOi09N3PabBK2ogjrf0k03V>.
- Rådets henstilling om Estlands nationale reformprogram for 2020 og med Rådets udtalelse om Estlands stabilitetsprogram for 2020, ST 8177/20 — COM(2020) 506 final.
- Rules for Good Legislative Practice and Legislative Drafting. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/508012015003/consolide>.
- Virtuelt landebesøg i Estland i forbindelse med rapporten om retsstatssituationen 2020.

Bilag II: Landebesøg i Estland

Kommissionens tjenestegrene afholdt virtuelle møder i juni og juli 2020 med:

- Consumer Protection and Technical Regulatory Authority
- Council for the Administration of Courts
- Estonian Association of Journalists
- Financial Intelligence Unit
- Justitsministeriet
- National Criminal Police
- Parliamentary Anti-Corruption Select Committee
- Press Council
- Anklagemyndigheden
- Den øverste domstol
- Transparency International Estonia

* Kommissionen mødtes også med følgende organisationer på en række horisontale møder:

- Amnesty International
- Civil Liberties Union for Europe
- Civil Society Europe
- Konferencen af Europæiske Kirker
- EuroCommerce
- European Center for Not-for-Profit Law
- Det Europæiske Center for Presse- og Mediefrihed
- Det Europæiske Borgerforum
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders
- ILGA-Europe
- Den Internationale Juristkommission
- Det Internationale Menneskerettighedsforbund
- Det Internationale Presseinstitut
- Platformen for livslang læring
- Open Society Justice Initiative/Open Society European Policy Institute
- Journalister uden Grænser
- Transparency International EU